

ЗАЙЧЫК НА ПАЛЬЧЫК

(Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар. «СГ».)

Кабінет, дзе звычайна праводзіць заняткі Таццяна Германовіч, нагадвае сапраўдны музей. Якіх лялек там толькі няма! І батлеечныя, і пальчаткавыя, і, асабліва любімыя дзеткамі, абрадава-абярэжныя. У адных тварыкі тэкстыльныя, у іншых — выразаныя з дрэва ці адлітыя з пластыку... Але, што прыемна, большасць з іх маюць адзенне з беларускім каларытам.

— Мы з дзеткамі пастаянна эксперыментуем. Вось нядаўна апускалі ў ёмістасць з заваранай кавай тканіну, з якой потым шылі лялек. У выніку кожная мела свой непаўторны ўзор. Робім і папулярныя апошнім часам замежныя «тыльды», але глядаюць яны ў нас, як сапраўдныя беларускія (усміхаецца).

«Раю матулям, выпраўляючыся ў дарогу з малечай, класці зайчыка з сабой ў кішэню. Як толькі дзіця пачне капрызіць — можна дастаць і пагуляць з ім».

...Увесь той час, што мы разглядалі лялек, за сталом ціха сядзела дзяўчынка і дарабляла зайчыка (як высветлілася, гэта трэцякласніца Маша — дачушка Таццяны Міхайлаўны). Я ахвотна прыняла прапанову далучыцца да яе і атрымала невялічкі кавалачак тканіны.

— Акрамя тканіны, нам яшчэ спатрэбіцца ніткі, сінтэпон і маленькі бубенчык, — кажа Таццяна. — Зайчык на пальчык робіцца досыць лёгка. Як, прынамсі, і большасць абярэжных лялек. Тым не менш, кожная з іх мае глыбокае сімвалічнае значэнне. Праўда, Машуля? Раскажаш дзяўчатам пра лялькі, якія мы з табой рабілі на конкурс «Калыска талентаў»?

Маша ахвотна дастае з паліцы льяную падстаўку, на якой пяць прыгожых лялек у льяных строях з вышыўкай. І пачынае раскажваць пра кожную (што парадавала) па-беларуску.

— Гэта Трохкольца. У яе (прапапоўвае памацаць) галава зроблена з пустога грэцкага арэха. Унутр яго я паклала 7 зярнятак грэчкі. Чуеце (трэсе ляльку) ціхі і прыемны глухі гук? Ён супакойвае хворага чалавека. Часам гэтую ляльку давалі ў ручкі маленькім дзецям, каб яны хутчэй засыналі.

— Трохкольцу таксама можна даваць дзецям, у якіх рэжучца зубкі, — дадае Таццяна. — Але больш за ўсё мае дзяўчаткі любяць рабіць ляльку на шчасце.

— Шчаслівіца, хоць сама і маленькая, але мае вельмі доўгую касу, — працягвае Маша. — Апошняя сімвалізуе шчасце, таму чым яна даўжэйшая і таўсцейшая — тым лепш.

— Нашы продкі косы звычайна рабілі з ільняной кудзелі, а лён, як вы ведаеце, мае вызначаную даўжыню, — кажа Таццяна. — Мы ж з дзеткамі бяром вязальныя ніткі. Дык дзяўчаты гатовыя гэтыя косы зрабіць на ўсю даўжыню кабінета.

— Касу абкручвалі вакол тулава Шчаслівіцы (паказвае) і насілі ляльку з сабой у кішэню, асабліва калі адпраўляліся ў падарожжа.

— **Маша, а якая твая сама любімая лялька?** — цікаўлюся.

Вось такога зайчыка на пальчык зрабіла мая сястра для свайго маленькага сына.

Фота Наталі БУЖАН.

На сваіх занятках Таццяна ГЕРМАНОВІЧ знаёміць дзетак і з традыцыямі продкаў. Вось гэта, напрыклад, калядоўшчыкі.

— Пажадальніца. Бо ў яе шмат упрыгожванняў...

— Як і ўсім дзецям, Машы падабаецца тое, што блішчыць, — усміхаецца Таццяна.

— Гэтую ляльку трэба ўпрыгожваць гузікамі, стужачкамі, пацеркамі і пры гэтым загадваць жаданне. Каб яно споўнілася, лепш схаваць Пажадальніцу ў шафу ці куфар, падалей ад чужых вачэй.

Паказала нам Маша і анёла з крыльцамі. Ён таксама, як і зайчык, надзяваецца на пальчык. Праўда, анёлак атрымліваецца крыху цяжэйшы, таму яго звычайна рабілі для старэйшых дзетак.

— Самае складанае ў зайчыку — гэта правільна замацаваць ніткай вушкі, — раскажвае і паказвае Таццяна. — Дарэчы, пры вырабе абярэжных лялек ёсць правіла: вузлоў павінна быць тры. Гэта сакральная лічба, лічылася, што яна таксама здольная абараніць. А цяпер вазьміце кавалачак сінтэпону і сфармуіце галаву свайму зайчыку. Можна, як рабілі гэта нашы продкі, набіць яе абрэзкамі тканіны ці кавалачкам ільняной кудзелі. Але вату выкарыстоўваць не раю, бо цацка тады атрымваецца занадта цяжкай для маленькага дзіцяці.

Упершыню Таццяна даведлася пра зайчыка на пальчык ад сваёй прабабулі. У вёсцы Семежава, ад-

куль яна родам, усе рабілі такія лялькі.

— Памятаю, прабабуля падштурхоўвала зайчыка рукой. І мне здавалася, што ён жывы. Бывала, яна якую-небудзь казку складзе на хаду пра зайчыка. Раю матулям, выпраўляючыся ў дарогу з малечай класці зайчыка з сабой ў кішэню. Як толькі дзіця пачне капрызіць — можна дастаць і пагуляць з ім.

Першую ж сваю ляльку Таццяна пашыла, калі яшчэ вучылася ў першым класе. Потым бабуля, майстрыха на ўсе рукі, навучыла яе вышываць.

— Калі вырасла, я таксама вучыла тут, у слупкім цэнтры традыцыйнай культуры, дзяўчынак вышываць крыжыкам. У вольны ж час рабіла адзенне для пальчаткавых лялек, якія ўдзельнічалі ў пастаноўках нашага тэатра «Пралеска». Калі дырэктар даведлася, што ў Слуцку будзе праводзіцца першы абласны конкурс «Беларуская лялька», прапанавала паспрабаваць свае сілы. Тады я зрабіла па старадаўняй тэхналогіі вось гэтыя батлеечныя лялькі па матывах народнай казкі «Дзед і жораў». І атрымала за іх Гран-пры. Пасля гэтага мне прапанавалі весці гурток па вырабе беларускай лялькі.

— **Чаму вы параіце бацькам запісваць сваіх дзетак у падобны**

гурток? — цікаўлюся ў Таццяны Міхайлаўны.

— У першую чаргу, тут развіваецца дробная матарыка. Мая дачка змалку шмат часу бавіць у цэнтры традыцыйнай культуры. Займаецца не толькі лялькамі, але і саломкай. І я бачу, што гэта добра адбіваецца на яе поспехах у школе. Акрамя таго, эстэтычны густ развіваецца. Спачатку ў дзяўчатак, калі яны бачаць шмат яркіх кавалачкаў тканіны — вочы разбягаюцца. Першыя лялькі ў іх атрымліваюцца, як правіла, занадта стракатыя. З цягам часу пачынаюць прыглядацца: а можа, тут гэтыя блішчыкі будуць лішнімі? Акрамя таго, выраб лялек — выдатная магчымасць далучыць дзетак да нашай спадчыны.

«Пры вырабе абярэжных лялек ёсць правіла: вузлоў павінна быць тры. Гэта сакральная лічба, лічылася, што яна таксама здольная абараніць».

Беларускія лялькі ў свой час былі незаслужана забытыя. Зараз цікавасць да іх вяртаецца. Прычым не толькі ў дзетак. Лізу да мяне ў гурток прыводзіць бабуля. Пакуль я займаюся з дзяўчынкамі, Ніна Іваняўна, як правіла, сядзіць і вяжа. Дык вось нядаўна яна мяне прыемна здзівіла. Натхнілася нашымі заняткамі і зрабіла ўласнаручна дома вось гэтую скарбонку-траўніцу (яна напаўняецца духмянымі зёлкамі і кладзецца побач з ложкам, каб чалавеку сніліся добрыя сны), якую падарыла цэнтру.

На развітанне Таццяна з Машай падарылі нам з фатографам па Божаму воку. Гэта традыцыйная абярэжная беларуская лялька, падобная да ўсходняй мандалы. Вешалася яна ў прыхожай, якраз насупраць уваходных дзвярэй. Так, каб калі нейкі чалавек заходзіў, то яго погляд спачатку падаў на Божое вока. Лічылася, што яно забірае негатывную энергетыку і засцерагае ад суроку.

Надзея ДРЫНДРОЖЫК.
nadzieja@vziazda.by

Мінск—Слуцк.

■ Фантазія без межаў

Шчаўкунок... на ёлцы

А таксама Каламбіна, П'еро, Сіньёр Памідор, карэта для Папялушкі, Планета Маленькага прынца... Больш за 90 крэатыўных цацак упрыгожылі ёлку ў фае Вялікага тэатра оперы і балета.

Самай маленькай удзельніцы конкурсу «Навагодняя тэатральная лялька» — усяго чатыры годзікі: Сафійка Цвірко пры дапамозе мамы

Фота Наталі БАГРАЦОВАЙ.

Насця ТУЗІК разам са сваёй каралевай.

зрабіла балерыну-анёла. Самага ж вялікага тэатральнага героя давалася размясціць побач з ёлкай: і не дзіўна, бо памерам Шчаўкунок, якога пашыў Саша Пастушкоў, — у палову дарослага чалавека. Цацкі зроблены з самых розных матэрыялаў: паперы, пап'е-машэ, гліны, тканіны, ваты...

— А вось, паглядзіце, якая арыгінальная ёлка... з макаронаў, — усміхаецца намеснік генеральнага дырэктара Вялікага тэатра оперы і балета Святлана КАЗЮЛІНА. — Першае месца заняла вось гэтая тэмпераментная Кармэн сям'і Сінкэ, другое — карэта для Папялушкі Кацярыны Шафранскай, трэцяе — Шчаўкунок Міхаіла Клімава. Гран-пры журы прысудзіла Анастасіі Тузік за ляльку «Каралева». Асабіста ж мяне ўразіла філігранная работа пад назвай «Ноч перад Раством»: унутры шклянога шарыка з пластыліну дзесяцігадовае дзяўчынка разам з бацькамі вылепіла казачны дамок і ялінку. Як бачыце, дзіцячая фантазія не мае межаў...

Самымі папулярнымі сярод канкурсантаў былі вобразы Шчаўкунка, Жар-птушкі і Кармэн.

— Гэтыя лялькі зрабілі, бясспрэчна, нашы пастаянныя гледачы, — кажа Святлана Казюліна. — Конкурс «Навагодняя тэатральная лялька» праводзіцца ў межах адукацыйнага праекта «Вялікі тэатр — дзецям». Штомесяц мы бясплатна знаёмім нашу юную аўдыторыю з шэдэўрамі сусветнай класікі,

Шчаўкунок Мішы КЛІМАВА.

Кармэн сям'і СІНКЭ.

распавядаем пра кампазітараў, музычных інструменты. Прычым робім гэта ў інтэрактыўнай форме. Мне пашчасціла вырасці ў сям'і з цудоўнай традыцыяй. Штомесяц як мінімум адзін раз мы наведвалі нейкія ўстановы культуры: музей, цырк... Але ў тэатры оперы і балета бывалі значна часцей. Гэта і не дзіўна (усміхаецца). Мама нават за некалькі гадзін да таго, як мяне нарадзіць, глядзела «Лебядзінае возера» ў Марыінскім тэатры (я нарадзілася ў Санкт-Пецярбургу). Сёння разумею, што менавіта гэтая цудоўная сямейная традыцыя паўплывала на мой выбар прафесіі. Я вельмі хацела б, каб іншыя

дзеткі прыходзілі ў наш тэатр як мага часцей разам з бацькамі, бабулямі і дзядулямі і адчувалі тут атмасферу свята. Менавіта, каб зацікавіць іх, тры гады таму і нарадзілася ідэя конкурсу на лепшую тэатральную сямейную ляльку. Нашы гледачы яго вельмі чакаюць. Той факт, што дзеці ўжо ў кастрычніку, калі мы яшчэ не аб'явілі конкурс, прыходзячы ў тэатр, прыносяць свае цацкі, кажа сам за сябе. Калі летась было 10 намінацый, сёлета зрабілі 22. Асабліва кранальна было бачыць акуратна запакаваныя пасылкі, на якіх вялікімі дзіцячымі літарамі было выведзена: «Калі ласка, асцярожна!» Традыцыйна ўсе рукатворныя тэатральныя цацкі мы перададзім сталічнай дапаможнай школе-інтэрнату №10.

Нягледзячы на тое, што пераможцаў толькі чацвёрта, ні адно дзіця не пайшло з тэатра без падарунка. Абсалютна ўсе ўдзельнікі атрымалі ад Дзеда Мароза і Снягуркі дыпломы і памяtnыя сувеніры. І дружна пайшлі глядзець разам са сваімі бацькамі казачны балет «Жар-птушка». «Вось сёння паглядзім «Жар-птушку», — выпадкова пачула ўрывак з размовы бабулі са сваімі двума ўнукамі, што разглядалі цацкі на ёлцы, — а потым на балет «Шчаўкунок» абавязкова вас зваджу...

Надзея ДРЫЛА. dryla@vziazda.by